

A photograph of a sunset over a body of water. The sun is low on the horizon, creating a bright reflection on the water. In the background, there are several large, dark, cylindrical industrial buildings. The sky is a mix of orange and yellow. The water is calm, reflecting the sun and the buildings. The overall mood is serene and industrial.

De Waterwet en waterbodems

DE WATERWET

Waterbodembeheer onderdeel watersysteembeheer

Met het inwerkingtreden van de Waterwet gaat er voor handelingen in of aan de waterbodem veel veranderen. De regulering van het beheer van de waterbodem wordt namelijk een integraal onderdeel van het watersysteembeheer. Waterbodembeheer is gericht op het verwezenlijken van de doelstellingen van het waterbeheer zoals genoemd in hoofdstuk 2 van de Waterwet:

'Het voorkomen en waar nodig beperken van overstromingen, wateroverlast en waterschaarste, in samenhang met de bescherming en de verbetering van de chemische en ecologische kwaliteit van watersystemen en vervulling van maatschappelijke functies door watersystemen.'

Een integrale benadering betekent dat handelingen in de waterbodem niet meer, zoals eerder gebeurde, op zichzelf worden beschouwd. In plaats daarvan worden deze handelingen gekoppeld aan de te behartigen of nog te behalen kwantitatieve en kwalitatieve doelstellingen in het betreffende gebied. Hierbij kan worden gedacht aan het voorkomen van overstromingen of het beperken van wateroverlast en waterschaarste, maar ook aan natuurontwikkeling of recreatiedoelen.

Dit betekent een verandering ten opzichte van de oude aanpak. De bescherming van de milieuhygiënische kwaliteit van de waterbodem staat bij ingrepen in de waterbodem niet langer centraal, maar is één van de vele doelstellingen geworden. De opgave voor waterbodembeheer verschuift hiermee van een sectorale werkwijze naar een stroomgebiedbenadering die een verandering inhoudt voor de aanpak van verontreinigde waterbodems. Zo wordt een verontreiniging niet langer beoordeeld en aangepakt via een gevalsdefinitie en een beoordeling van ernst en spoedeisendheid, maar in het bredere kader van het verbeteren van de gebiedskwaliteit.

Een nieuwe, integrale Waterwet

Om te kunnen voldoen aan de eisen die het waterbeheer van de toekomst aan ons land stelt, wordt een nieuwe, integrale Waterwet voorbereid. De nieuwe Waterwet schept een kader voor de noodzakelijke modernisering van het Nederlandse waterbeheer voor de komende decennia. Naar verwachting wordt de wet in de tweede helft van 2009 van kracht. De Waterwet stelt integraal waterbeheer op basis van de 'watersysteembenadering' centraal. Deze benadering gaat uit van het geheel van relaties binnen watersystemen. Voor een samenvatting van de Waterwet kunt u de brochure 'De Waterwet in het kort' downloaden via www.waterwet.nl.

Waterwet en de Kaderrichtlijn Water

De Waterwet geeft op nationaal niveau onder andere invulling aan de Europese Kaderrichtlijn Water (KRW). De KRW gaat er van uit dat water geen gewone handelswaar is, maar een erfgoed dat moet worden beschermd en behouden. De KRW schept het kader voor de bescherming van de kwaliteit van oppervlaktewateren, overgangswater, kustwateren en grondwater. De doelstellingen van watersystemen, waar waterbodems integraal onderdeel van uit maken, zullen daarbij moeten worden bereikt via de stroomgebiedbenadering.

Nieuw kader voor waterbodembeheer

Waterbodems worden overgeheveld van de Wet bodembescherming naar de Waterwet, omdat het type verontreiniging van een waterbodem verschilt van die van de landbodem. Waterbodems zijn veelal diffuus verontreinigd en onderhevig aan zogenoemde 'herverontreiniging'. Daarnaast speelt ook een rol dat de drijvende kracht voor de aanpak van waterbodems onderhoud en herinrichting is en niet milieuhygiënisch herstel. Een derde argument is dat het saneren van de waterbodem vrijwel altijd door de beheerder wordt uitgevoerd, terwijl landbodems veelal door derden worden gesaneerd.

Toetsingskader kwaliteit waterbodems

Uitgangspunt van het toetsingskader waterbodems onder de Waterwet is de gewenste gebiedskwaliteit. Het toetsingskader richt zich daarbij specifiek op de invloed van de kwaliteitsaspecten van de waterbodem op de gebiedskwaliteit. Kwantiteitsaspecten ten aanzien van de waterbodem worden onder de Waterwet geregeld in de legger. Bij kwaliteitsaspecten van de waterbodem gaat het om meer dan chemische (d.w.z. toxische) stoffen alleen. Ook nutriënten zijn elementen die deel uitmaken van de waterbodemkwaliteit. Het gaat daarbij dus om effecten van verontreinigingen.

Opzet en uitkomsten toetsingskader

Het toetsingskader wijst uit welke van de volgende twee situaties zich voordoet:

1. De waterbodemkwaliteit staat het bereiken van de gewenste gebiedskwaliteit niet in de weg. Er hoeft geen ingreep in de waterbodem plaats te vinden.
2. De waterbodemkwaliteit is (mede) de oorzaak van het niet bereiken van de gewenste gebiedskwaliteit. In deze situaties wordt een ingreep op effectiviteit en kosten afgewogen tegen andere ingrepen in het watersysteem.

Het toetsingskader kent de volgende stappen:

1. Voortoets

Vooraf wordt op basis van de eigenschappen van het watersysteem in een voortoets beoordeeld of het niet bereiken van een bepaald doel mede veroorzaakt kan zijn door de waterbodem. Zo niet, dan hoeft geen waterbodemonderzoek plaats te vinden.

2. Eenvoudige toets

Via een eenvoudige toets wordt, gebruik makend van beperkte meetgegevens van de water(bodem)kwaliteit, nagegaan of de waterbodemkwaliteit een significante belemmering vormt voor het bereiken van de gebruiksdoelen. Voor deze toets wordt gebruik gemaakt van wetenschappelijke meetmethoden en van gecertificeerde bureaus en laboratoria.

3. Uitgebreide toets

In een uitgebreide toets wordt, op basis van extra metingen of modellering, een zo betrouwbaar mogelijke inschatting gemaakt van de effecten van de waterbodem in relatie tot de gebruiksdoelen. Daarbij wordt er naar gestreefd maximaal gebruik te maken van innovatieve methoden. De uitgebreide toets is bedoeld voor grotere waterlichamen met een complex aan invloeden.

De resultaten van de voortoets en de eenvoudige toets kunnen in het gebiedsproces worden gebruikt om vroegtijdig te signaleren of de waterbodemkwaliteit nader moet worden onderzocht. De onderverdeling tussen eenvoudige toets en uitgebreide toets is mede ingegeven vanuit het idee dat het in kleinschalige situaties vaak niet zal lonen om uitgebreid onderzoek te doen. Om het waterbeheer, inclusief waterbodembeheer, een plaats te geven in het gebiedsproces, werkt het Rijk samen met regionale partners aan instrumenten en hulpmiddelen voor de waterkwaliteitsbeheerder.

Denklijn waterbeheer voor gebiedskwaliteit

Naast het toetsingskader komt er een denklijn waterbeheer voor gebiedskwaliteit waarmee een ingreep in de waterbodem kan worden afgewogen tegen alternatieve ingrepen in het watersysteem. In deze denklijn krijgt de waterbodem een inhoudelijke plaats in de afwegingen van de waterbeheerder in gebiedsprocessen, waarbij de wateropgave centraal komt te staan.

Wanneer bij een gebiedsproces of -ontwikkeling blijkt dat de waterbodem een probleem zou kunnen vormen, kan de waterbeheerder een 'uitstap' maken naar het toetsingskader waterbodem. De resultaten uit het toetsingskader kunnen vervolgens weer worden meegenomen in de afwegingen en de input van de waterbeheerder in het gebiedsproces. Zo kan blijken dat bepaalde kwaliteitsdoelstellingen niet zijn bereikt. Functies, doelstellingen en maatregelen worden vervolgens opgenomen in het waterbeheerplan. Overigens kan bij het afwegen van maatregelen ook blijken dat de kwaliteitsdoelstellingen in de planperiode van zes jaar niet kunnen worden gerealiseerd, waarna aanpassing van functies kan plaatsvinden.

Waterbodems in de Invoeringswet Waterwet

De Invoeringswet reguleert de volgende aspecten van waterbodems:

- de afbakening tussen watersysteem en droge landbodem;
- de omgang met de bekende gevallen van verontreiniging (overgangsrecht);
- de omgang met nieuwe gevallen van verontreiniging;
- de omgang met grensoverschrijdende gevallen van verontreiniging;
- de financiering.

Droge bodems versus waterbodems

Het verschil tussen droge bodems en waterbodems sluit aan bij het begrip 'oppervlaktewaterlichaam' zoals dat in de Waterwet wordt gehanteerd. De bodem en oever van een oppervlaktewaterlichaam vallen onder de Waterwet. Alle andere bodems vallen onder de Wet bodembescherming. Bij bepaalde rijkswateren, zoals de onbedijkte delen van rivieren, is niet meteen duidelijk waar de grens ligt. Deze grens zal daarom op kaarten bij de Waterregeling worden aangegeven. Het zal ook mogelijk zijn om op die kaarten bepaalde gebieden aan te wijzen waar de Wet bodembescherming toch van toepassing is, ook al behoort dat gebied tot een oppervlaktewaterlichaam.

Overgangsrecht

De Wet bodembescherming blijft van toepassing op gevallen van verontreiniging, die voor het inwerkingtreden van de Waterwet zijn aangemerkt als ernstig en spoedeisend. Dit overgangsrecht eindigt op het moment dat het evaluatierapport van de sanering door het bevoegd gezag wordt goedgekeurd. Daarmee komt ook de nazorgverplichting vanuit de Wet bodembescherming te vervallen.

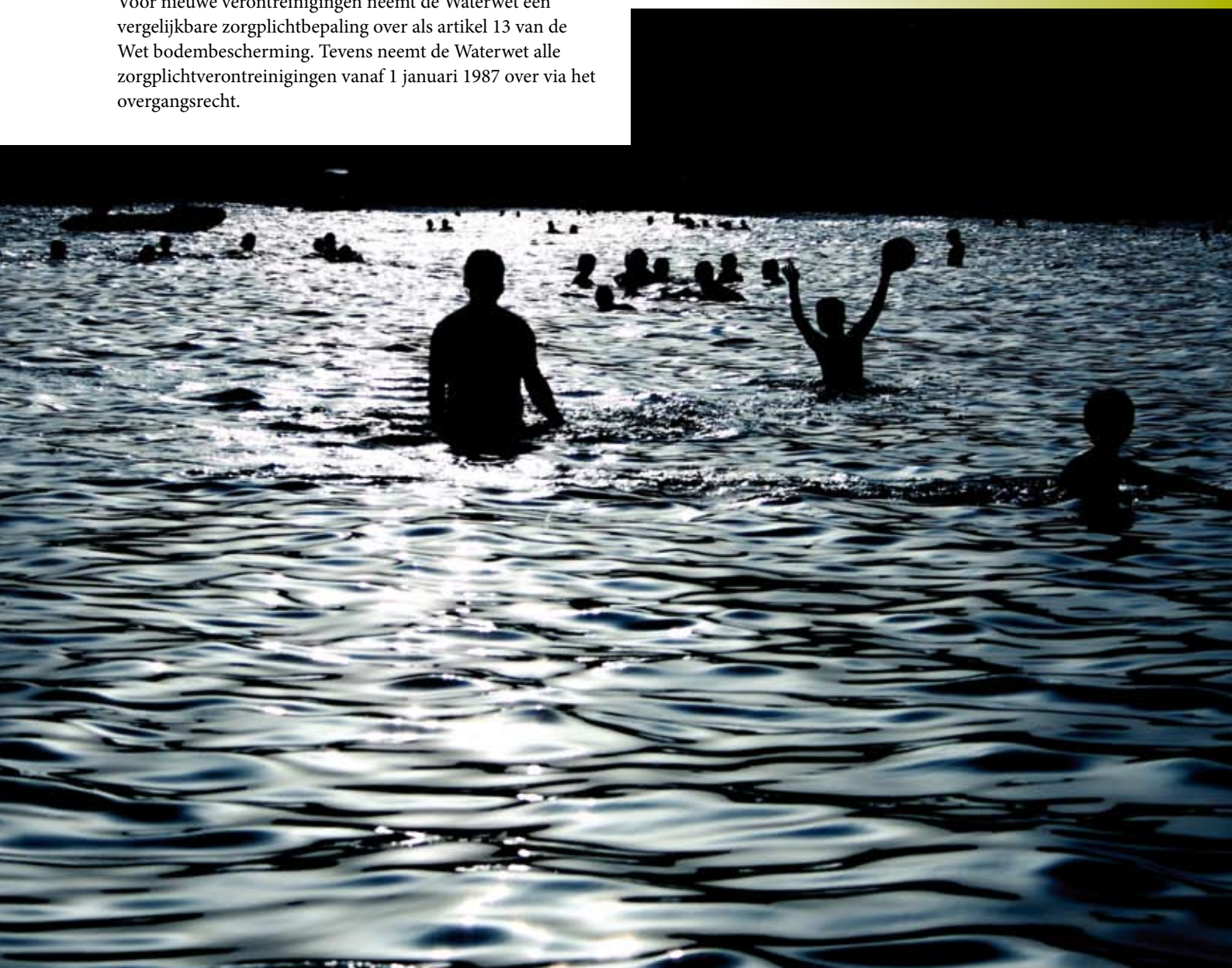
Nieuwe gevallen

Voor nieuwe verontreinigingen neemt de Waterwet een vergelijkbare zorgplichtbepaling over als artikel 13 van de Wet bodembescherming. Tevens neemt de Waterwet alle zorgplichtverontreinigingen vanaf 1 januari 1987 over via het overgangsrecht.

Grensoverschrijdende verontreinigingen

Van grensoverschrijdende verontreiniging is sprake als verontreinigingen vanuit het watersysteem in de landbodem terecht zijn gekomen en andersom. Hierop is dan zowel de Waterwet (voor het deel in de waterbodem) als de Wet bodembescherming (voor het deel in de landbodem) van toepassing. De aanpak van grensoverschrijdende gevallen wordt gekoppeld aan de ligging van de bron van de verontreiniging, op voorwaarde dat er een duidelijke bron te vinden is. Daarbij geldt het volgende principe:

- aanpak volgens de Wet bodembescherming indien de bron op de landbodem is gelegen en er sprake is van een geval van ernstige bodemverontreiniging waarvoor spoedige sanering noodzakelijk is, inclusief dat deel van het geval van verontreiniging dat in het watersysteem is gelegen;
- aanpak volgens de Waterwet indien de bron in het watersysteem is gelegen en de beheerder maatregelen treft omdat de verontreiniging een belemmering vormt voor het bereiken van de gebiedskwaliteit, inclusief dat deel van de verontreiniging dat naar de landbodem is verspreid en tot ernstige risico's leidt.

Financiering regionale waterbodems

Het streven is om de komende vier jaar niets te veranderen ten opzichte van het huidige kader. De middelen die op de begroting van het ministerie van VROM zijn bestemd voor de sanering van de regionale waterbodems (de programma-financiering) zullen ook in de nieuwe programmaperiode vanaf 2010 onderdeel uitmaken van de begroting van het ministerie van VROM. Hiermee zal in ieder geval een rijksbijdrage worden geleverd aan de financiering van de

gevallen van verontreiniging die via het overgangsrecht van de Invoeringswet Waterwet onder de Wet bodem-bescherming blijven vallen (de gevallen van verontreiniging die voor inwerkingtreding van de Waterwet zijn aangemerkt als ernstig en spoedeisend). Bij de evaluatie van de wet, die vijf jaar na de inwerkingtreding zal plaatsvinden, zal eveneens de financiering van de regionale waterbodems worden betrokken.

Ministerie van Verkeer en Waterstaat

Tekst: Ministerie van Verkeer en Waterstaat, directoraat-generaal Water. **Eindredactie:** Pauw Sanders Zeilstra Van Spaendonck, Den Haag. **Vormgeving:** T2 Ontwerp, Den Haag. **Druk:** Koninklijke De Swart, Den Haag.

November 2008. Aan de inhoud van deze brochure kunnen geen rechten worden ontleend.